

ประวัติภาพยนตร์ไทย

ภาพยนตร์เป็นสื่อให้ความบันเทิงที่มีอยู่ในสังคมไทยมาเป็นเวลานาน การเริ่มต้นและเติบโตของภาพยนตร์ในเมืองไทย ส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะคู่ขนานกับการเริ่มต้นและเติบโตของภาพยนตร์ในส่วนต่าง ๆ ของโลก การสร้างภาพยนตร์ในประเทศไทยก็เริ่มต้น และพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงภาพยนตร์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยจัดกลุ่มตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาของสังคมไทย ซึ่งสามารถสรุปพัฒนาการของภาพยนตร์ไทยแต่ละยุค ดังนี้

1.1 ภาพยนตร์กับการเข้ามาในประเทศไทย

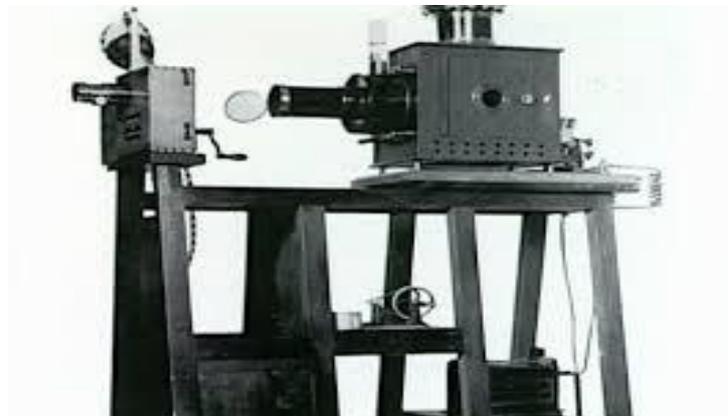
ก่อนที่จะกล่าวถึงภาพยนตร์เข้ามาในประเทศไทย ขอย้อนกลับไปปีพุทธศักราช 2432 ในสมัยที่โทมัส แอลวา เอดิสัน (Thomas Alva Edison) และวิลเลียม เคนเนดี้ ดิคสัน (William Kenady Dickson) ได้ผลิตอุปกรณ์ชนิดหนึ่งที่มีขนาดตู้ความสูงโดยประมาณ 4 ฟุต ใช้สำหรับส่องดูภาพเคลื่อนไหวในลักษณะถ้ามอง ซึ่งจำกัดดูได้เพียงทีละคนผ่านช่องเล็ก ๆ อุปกรณ์ดังกล่าวเรียกว่า คิเนโตสโคป (Kinetoscope) ภายในบรรจุด้วยฟิล์มภาพยนตร์ที่ถูกบันทึกด้วยกล้องคิเนโตกราฟ (Kinetograph) ที่เอดิสันประดิษฐ์ขึ้นเองด้วยเช่นกัน ฟิล์มยาวประมาณ 50 ฟุตวางพาดไปมา เคลื่อนที่เป็นวงรอบผ่านช่องที่มีแว่นขยายกับหลอดไฟฟ้าด้วยความเร็ว 48 ภาพต่อวินาที ต่อมาลดลงเหลือ 16 ภาพต่อวินาที โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เป็นคนไทยพระองค์แรกที่ได้ชมภาพยนตร์ดังกล่าว ซึ่งประเทศสิงคโปร์ซึ่งมีผู้นำมาถวายให้ทอดพระเนตรเมื่อคราวเสด็จประพาสสิงคโปร์และชวา ในปีพุทธศักราช 2439 ต่อมาหลุยส์ ลูมิแอร์ (Louis Lumiere) และ โอกุส ลูมิแอร์ (August Lumiere) พี่น้องตระกูลลูมิแอร์ (Lumiere) ชาวฝรั่งเศสได้พัฒนาภาพยนตร์ถ้ามองของเอดิสันให้มีความทันสมัยมากขึ้น จนกระทั่งประสบผลสำเร็จ เครื่องฉายภาพยนตร์ของพวกเขาสามารถดู

พร้อมกันได้หลายคนและสามารถฉายขึ้นบนจอขนาดใหญ่ได้ ซึ่งได้ตั้งชื่ออุปกรณ์ดังกล่าวนี้ว่า "ซีเนมาโตกราฟ" (Cinematograph) ให้สามารถฉายขึ้นจอขนาดใหญ่ และดูได้พร้อมกันหลายคน โดยสองพี่น้องได้นำมาออกฉายครั้งแรกที่ซันใต้ดินร้านกาแฟในตัวเมืองปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พุทธศักราช 2438 ดังนั้นจึงถือเป็นวันกำเนิดภาพยนตร์โลก โดยมีสองพี่น้องตระกูลลูมิแอร์ เป็นบิดาแห่งวงการภาพยนตร์ ซึ่งนับตั้งแต่นั้นมาพวกเขาได้นำภาพยนตร์ออกฉายตามเมืองต่าง ๆ ทั่วโลก จึงทำให้ผู้คนต่างรู้จักคำว่า ซีเนมา (Cinema) มาใช้เป็นชื่อเรียกเกี่ยวกับภาพยนตร์ จนถึงปัจจุบันนี้ (ปิยะดนัย วิเคียน , 2555)

ภาพที่ 1.1.1 หลุยส์ และ โอกุส ลูมิแอร์ (Louis & August Lumiere)

ที่มา : <https://www.kanopy.com>

ภาพที่ 1.1.2 เครื่องฉายภาพยนตร์ซีเนมาโตกราฟ (Cinematograph)

ที่มา : <http://www.chronozoom.com>

ในเวลาต่อมา หลังจากนั้น ภาพยนตร์ได้แพร่หลายไปในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เกิดอุตสาหกรรมการผลิตจำหน่ายและบริการฉายภาพยนตร์ขนาดใหญ่หลายแห่ง ทั้งในอังกฤษ ฝรั่งเศส และ อเมริกา ภาพยนตร์ได้กลายเป็นสื่อถ่ายทอดเหตุการณ์ ศิลปะการบันเทิงและวรรณกรรมต่าง ๆ ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางตลอดมา

1.2 พัฒนาการภาพยนตร์ไทย

ภาพยนตร์ไทยมีความเกี่ยวข้องกับผลกระทบทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ทั้งในและต่างประเทศมาทุกยุคทุกสมัย ซึ่งสามารถสรุปพัฒนาการของภาพยนตร์ไทย ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาของสังคมไทยแต่ละยุค ดังนี้

ยุคที่ 1 ภาพยนตร์ยุคแรกเริ่ม (2440 – 2469)

จุดเริ่มต้นภาพยนตร์กับคนไทย เกิดขึ้น เมื่อปีพุทธศักราช 2440 นายเอส.จี. มาร์คอฟสกี (S.G. Marchovsky) นักฉายภาพยนตร์เว้เดินทางเข้ามาประเทศไทย นำภาพยนตร์ของพี่น้องตระกูลลูมิแอร์มาฉายสู่สาธารณชนเก็บค่าเข้าชมจากคนไทยเป็นครั้งแรก ซึ่งสมัยนั้นประเทศไทยยังไม่มีโรงภาพยนตร์ จึงได้ติดต่อไปฉายที่โรงละครหม่อมเจ้าฉัตรการ กรุงเทพมหานคร ถือเป็น การฉายภาพยนตร์ครั้งแรกของประเทศไทย และเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้คนไทยได้รู้จักกับเครื่องเล่นชนิดใหม่ที่เรียกว่า ภาพยนตร์ ซึ่งหลังจากเหตุการณ์ครั้งนั้นเป็นต้นมา ทำให้มีพ่อค้าเร่จากต่างประเทศนำ ภาพยนตร์เข้ามาฉายในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้คนไทยได้ชมภาพยนตร์เพิ่มมากขึ้นควบคู่กับมหรสพเก่าแก่อย่างหนังตะลุง ลิเก ลำตัด ไปพร้อม ๆ กัน

เดิมทีแม้ว่าประเทศไทยจะมีภาพยนตร์เข้ามาฉายแล้วอยู่เรื่อย ๆ แล้ว แต่การสถานที่ฉายส่วนใหญ่เป็นการฉายในโรงละครซึ่งมีเสาไม้ใหญ่บังการชม ทำให้ผู้นั่งชมเดือร้อน หรือ ไม่ก็ สว่างโรงภาพยนตร์ชั่วคราวเป็นโรงระโคม เท่านั้น เมื่อเสร็จสิ้นการฉายของพ่อค้าแต่ละรายก็จะทำการรี้ออก และเมื่อธุรกิจบันเทิงนี้ได้รับความนิยมก็เปลี่ยนจากการสร้างโรงระโคมมาใช้โรงฉายแบบถาวร มีหลังคาล้อมรั้วสังกะสี โดยผู้สร้างคือคณะฉายภาพยนตร์ญี่ปุ่น มีนายแพทย์มินาติ (Dr.Mitane) เป็นผู้ดูแลกิจการและได้รับตราแผ่นดิน พุทธศักราช 2453

จึงได้ชื่อว่าเป็นโรงภาพยนตร์ญี่ปุ่นหลวง และมีการปรับปรุงกิจการอีกครั้งปีพุทธศักราช 2546 (สุรพล เกียนวิฒนา และ พลสิทธิ พัฒนานุรักษ์, 2529 : 697) ซึ่งภาพยนตร์ที่นำมาฉายเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเหตุการณ์สู้รบกันระหว่างสองประเทศมหาอำนาจรัสเซีย กับ ญี่ปุ่น ทำการเปิดฉายภาพยนตร์ประจำ ซึ่งโรงภาพยนตร์ถาวรนั้นถูกสร้างขึ้นบริเวณย่านถนนเจริญกรุง หลังวัดตึกถือ เป็น โรงภาพยนตร์ถาวรแห่งแรกของประเทศไทย และด้วยความที่เป็นโรงภาพยนตร์ถาวรจึงทำให้พฤติกรรมรับชมภาพยนตร์ของคนไทยเปลี่ยนไป คนไทยได้มีโอกาสได้รับชมภาพยนตร์ฝรั่งกันทุกคืน และนับตั้งแต่นั้นมา ทำให้เริ่มมีกลุ่มคนไทย พ่อค้าชาวจีนที่ทำธุรกิจในประเทศไทยเริ่มหันมาสนใจกับการทำธุรกิจนำภาพยนตร์ต่างประเทศเข้ามาฉาย ในขณะที่เดิวนำมีการสร้างโรงภาพยนตร์ถาวรตามมาอีกหลายแห่ง

ปีพุทธศักราช 2465 รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีกลุ่มคณะฝรั่งชาวอเมริกันนำโดยนายเฮนรี แมคเร (Henry MacRae) จากบริษัทยูนิเวอร์แซล ได้เดินทางมาประเทศไทย และติดต่อเจรจาขออนุญาตจากรัฐบาลไทยมาถ่ายทำภาพยนตร์ไทยเรื่อง นางสาวสุวรรณ (Suvama of Siam) ซึ่งได้รับการอนุญาตให้มีการถ่ายทำ โดยได้รับความช่วยเหลือจากกรมมหรศพลหลวงและกรมรถไฟหลวง มีการคัดเลือกใช้นักแสดงไทยทั้งหมด ผู้ที่สวมบทบาทเป็นพระเอกคือขุนรามภรตศาสตร์ ส่วนนางเอกคือ นางสาวเสงี่ยม นาวิเสถียร และ ผู้ที่สวมบทบาทเป็นผู้ร้ายของเรื่อง คือ หลวงภรตกรรมโกศล ดังนั้นจึงถือได้ว่าทั้งสามคนได้รับการขนานนามให้เป็นนักแสดงกลุ่มแรกของประเทศไทย (พระเอก นางเอก และผู้ร้าย คนแรกของประเทศไทย) ซึ่งภาพยนตร์เรื่องนางสาวสุวรรณออกฉายเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พุทธศักราช 2466 ประสบผลสำเร็จเกินความคาดหมาย เนื่องจากเป็นสิ่งบันเทิงขึ้นใหม่ที่คนไทยได้เข้าไปสัมผัสอย่างจริงจัง ท่ามกลางความตื่นเต้นของคนไทย ที่มีภาพยนตร์เป็นของตนเอง ดังนั้นจึงถือได้ว่าภาพยนตร์เรื่องนางสาวสุวรรณ เป็นภาพยนตร์ไทยเรื่องแรกของประเทศ

ยุคที่ 2 ภาพยนตร์ไทยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 (2470 – 2487)

นับตั้งแต่วันที่ภาพยนตร์ไทยเรื่องนางสาวสุวรรณออกฉาย ทำให้คนไทยเริ่มสนใจภาพยนตร์และเริ่มมีแนวคิดในการรวมตัวเพื่อผลิตภาพยนตร์กัน ในขณะเดียวกันในช่วงเวลานั้นบริษัทกรุงเทพภาพยนตร์ได้ประกาศสร้างภาพยนตร์ไทยเรื่องโชคนองขึ้น ประกอบด้วยทีมงานดังต่อไปนี้ นายมานพ ประภากรักษ์ สวมบทบาทเป็นพระเอก

หม่อมหลวงสุดจิตร์ อิศรางกูร สวมบทบาทเป็นนางเอก สำหรับตัวร้ายมีหลวงภรตกรรมโกศลที่เคยสวมบทบาทเดียวกันนี้จากภาพยนตร์นางสาวสุวรรณมาร่วมแสดงบทรี่อีกครั้ง มีหลวงกลการเจนนิต เป็นผู้ถ่ายภาพ หลวงบุญยมาณพพานิช เป็นผู้เขียนบทวางโครงเรื่อง และมี หลวงอนุรักษร์รถการ รับหน้าที่กำกับภาพยนตร์ ภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวออกฉายสู่สาธารณชนเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม พุทธศักราช 2470 กระแสการตอบรับจากคนไทยที่รับชมภาพยนตร์เรื่องนี้ และมีจำนวนมากดีกว่าภาพยนตร์เรื่องนางสาวสุวรรณนับว่าเป็นภาพยนตร์เรื่องแรกที่มีมหาชนไปดูกันมากที่สุด ดังนั้น ภาพยนตร์เรื่องโชคสองชั้นจึงถือได้ว่าเป็นภาพยนตร์ไทยเรื่องแรกของประเทศไทยโดยฝีมือของคนไทย

ในเวลาต่อมาอีกกลุ่มคนไทยอีกกลุ่มหนึ่ง ได้จัดตั้งบริษัทถ่ายภาพยนตร์ไทยสร้างภาพยนตร์เรื่อง ไม่คิดเลย ออกฉายในเดือนกันยายน พุทธศักราช 2470 และประสบความสำเร็จเช่นเดียวกัน หลังจากนั้นทำให้ทั้งสองบริษัทคือ บริษัทกรุงเทพภาพยนตร์ กับ บริษัทถ่ายภาพยนตร์ไทยได้พยายามสร้าง ภาพยนตร์ อย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน เริ่มมี ผู้สร้างภาพยนตร์ รายใหม่ ๆ เกิดขึ้นตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม ภาพยนตร์ไทยทั้งสองเรื่อง ทั้งโชคสองชั้น และไม่คิดเลย ต่างก็ยังคงเป็นภาพยนตร์เจียบที่ประสบความสำเร็จในช่วงเวลานั้น

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2470 วงการฮอลลีวู้ด ประเทศสหรัฐอเมริกา เริ่มนำเทคโนโลยีการผลิตภาพยนตร์เสียงในฟิล์ม (Sound on film) หรือภาพยนตร์พูดได้ด้วยเหตุนี้จึงทำให้กลุ่มคนไทย นำโดย พี่น้องตระกูลสุวัต มีแนวความคิดที่จะผลิตภาพยนตร์ไทยในรูปแบบที่พูดได้เหมือนกับชาวต่างชาติ ซึ่งถ่ายทำอยู่ในรูปแบบของภาพยนตร์ข่าว นำเสนอการเสด็จนิวัตพระนครของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พุทธศักราช 2474 และได้นำภาพยนตร์เรื่องดังกล่าว ออกฉายเดือนธันวาคม ในปีเดียวกัน ได้รับความชื่นชมถึงความแปลกใหม่ของวงการ ภาพยนตร์ไทยในช่วงเวลานั้น ดังนั้นถือได้ว่า ภาพยนตร์ข่าวเรื่องดังกล่าว เป็นภาพยนตร์เสียงเรื่องแรกของประเทศไทย โดยมีพี่น้องตระกูลสุวัต เป็นผู้บุกเบิกในการผลิตภาพยนตร์เสียงกลุ่มแรกของประเทศไทย ซึ่งถือเป็นคนไทยกลุ่มแรกที่มีบทบาทในการพัฒนาวงการภาพยนตร์มานาน เพราะเป็นทีมงานหลักผู้ผลิต ภาพยนตร์เรื่องโชคสองชั้น และทำงานเป็นข้าราชการอยู่ในกรมมหาดหลวงและกรมรถไฟหลวงมาก่อน ซึ่งได้รับมอบหมายจากภาครัฐ ในการประสานงาน

กับทีมงานของนายเฮนรี เอ แมคเร ระหว่างที่ออกกองถ่าย ทำภาพยนตร์เรื่องนางสาวสุวรรณ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นไปได้ว่ากลุ่มพี่น้องวสุวัต ได้เรียนรู้การทำงานจากกองถ่ายทำภาพยนตร์ เรื่องดังกล่าวของชาวต่างชาติที่มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีการผลิตภาพยนตร์มาช่วงเวลานั้น มาใช้เป็นประสบการณ์แล้วถ่ายทอดให้ข้าราชการคนไทยด้วยกัน จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการ สร้างสรรค์ ผลงานภาพยนตร์ไทยอย่างต่อเนื่อง จากภาพยนตร์เงียบเรื่องแรกของประเทศไทย ผู้ภาพยนตร์เสียงในฟิล์มเรื่องแรกของประเทศไทย

อย่างไรก็ตามภาพยนตร์เสียงเรื่องแรกของประเทศอยู่ในรูปแบบของภาพยนตร์เงียบ ยังมิใช่เป็นภาพยนตร์เล่าเรื่องที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้ชม พี่น้องตระกูลวสุวัต จึงได้จัดตั้งบริษัทภาพยนตร์เสียงศรีกรุงขึ้น เพื่อสร้างภาพยนตร์ไทย เรื่อง หลงทาง นำแสดงโดย จำรัส สุวคนธ์ และ มานี สุมณญู ดังนั้นจึงถือได้ว่าทั้งทั้งสองคนนี้เป็นนักแสดงภาพยนตร์เสียง เรื่องแรกของประเทศไทย ซึ่งทำการออกฉายในเดือนเมษายน พุทธศักราช 2475 ซึ่งเป็นปีที่รัฐบาลจัดงานเฉลิมฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ 150 ปี ประชาชนคนไทยจากต่างจังหวัดได้เดินทางเข้ามาร่วมงานในเขตพระนครจำนวนมาก ผลพวงที่ตามคือ ทำให้คนไทยต่างจังหวัดได้มีโอกาสรับชมภาพยนตร์เรื่องนี้ด้วย กลุ่มผู้ชมภาพยนตร์จึงเพิ่มขึ้นมากกว่าปกติ ประสบผลสำเร็จอย่างล้นหลาม และนับตั้งแต่นั้นมาบริษัทเสียงศรีกรุง เริ่มมีผลงานภาพยนตร์ออกฉายอย่างต่อเนื่องตามที่เห็นว่าเหมาะสมในช่วงเวลานั้น และยังคงหาแนวทางพัฒนาการผลิตภาพยนตร์อยู่ตลอดเวลา ซึ่งผลงานทางภาพยนตร์ของบริษัทนี้ได้รับการต้อนรับจากประชาชนทุกเรื่อง จึงอาจกล่าวได้ว่า ภาพยนตร์เรื่อง หลงทาง เป็นภาพยนตร์เสียงในรูปแบบภาพยนตร์บันเทิงเรื่องแรกของประเทศไทย ขณะเดียวกันช่วงเวลานั้นจัดเป็นยุคทองยุคหนึ่งของวงการภาพยนตร์ไทย นับตั้งแต่นั้นมาภาพยนตร์เงียบในประเทศไทยค่อย ๆ เสื่อมความนิยมลงไปและถูกแทนที่โดยภาพยนตร์เสียง

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลานั้นประเทศไทยมีการนำภาพยนตร์หลายเรื่องเข้าฉายทั้งไทยและต่างประเทศ แต่ยังไม่มีการบันทึกเสียงลงไปในฟิล์มและยังไม่มีการบรรยายไทย จึงจำเป็นต้องพากย์เสียงบรรยาย ซึ่งนักพากย์ที่มีชื่อเสียงที่สุดของประเทศไทยในช่วงเวลานั้นคือ ทิดเชี้ยว ชื่อจริงมีนามว่า สิ้น สีนุกญ์เรื่อง เดิมทำงานอยู่ในโรงภาพยนตร์ และได้ผันตัวเองไปเป็นนักพากย์ภาพยนตร์ซึ่งภาพยนตร์เรื่อง อามุหะซัน สัญชาติอินเดียเป็นภาพยนตร์เรื่องแรกที่ได้มีโอกาสทดลองพากย์ระหว่างฉาย คือฉายไปพากย์ไปทำให้ผู้ชมรู้สึกสนุกสนาน เสียงตอบรับอยู่ในกระแสดี ผลพวงที่ตามมาคือผู้สร้างภาพยนตร์ไทยบางรายไม่มีทุนทรัพย์มากพอ แต่ต้องการให้ภาพยนตร์ของตนเองประสบความสำเร็จโดยไม่จำเป็นต้องลงทุนมากมาย จึงถ่ายทำในรูปแบบเก่าเป็นภาพยนตร์เงียบที่ไม่มีการบันทึกเสียงลงในฟิล์ม หลังจากถ่ายทำเสร็จออกฉายจึงได้เชิญนักพากย์มาพากย์ภายหลัง ภาพยนตร์ที่มีการสร้างในรูปแบบดังกล่าวซึ่งได้รับการตอบรับจากผู้ชมอย่างดียิ่งและนับจากนั้นมาทำให้เกิดผู้สร้างตามมาหลายราย

ช่วงปีพุทธศักราช 2483 ประเทศยุโรปอยู่ในช่วงภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลกระทบให้ประเทศไทยเกิดภาวะขาดแคลนฟิล์มถ่ายภาพยนตร์ขนาด 35 มิลลิเมตร ผู้สร้างภาพยนตร์ไทยจึงเปลี่ยนมาใช้ฟิล์มขนาด 16 มิลลิเมตรแทน มีการผลิตภาพยนตร์ไทยออกมาต่อเนื่อง แต่ท้ายสุดวงการภาพยนตร์ไทยในช่วงเวลานั้นต้องหยุดชะงักลง เนื่องจากกรุงเทพฯ ถูกทิ้งระเบิดอย่างหนักตลอดเวลาติดกันนานหลายวัน ทำให้กระแสไฟฟ้าดับอยู่เสมอ โรงภาพยนตร์หลายโรงจึงจำเป็นต้องปิดกิจการชั่วคราว

ยุคที่ 3 ภาพยนตร์ไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (2488 – 2512)

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด ธุรกิจภาพยนตร์ไทยเริ่มหันมาใช้ฟิล์ม 16 มิลลิเมตรกันมากขึ้น แม้ว่ามาตรฐานไม่เทียบเท่ากับฟิล์มขนาด 35 มิลลิเมตร แต่ฟิล์มขนาด 16 มิลลิเมตรมีต้นทุนต่ำกว่าและสามารถถ่ายทำได้เร็ว เมื่อถ่ายทำเสร็จสามารถนำฟิล์มไปล้างออกฉายได้ทันที รวมถึงต้นทุนการถ่ายทำไม่สูงมากนัก จึงเป็นแรงจูงใจให้นักสร้างภาพยนตร์ไทยเกิดขึ้นในฐานะผู้อำนวยการสร้างหรือมือสมัครเล่นหลายราย จึงอาจกล่าวได้ว่าช่วงระหว่างปี พุทธศักราช 2500 – 2512 ปีถือเป็นช่วงเวลาอันรุ่งเรืองของภาพยนตร์ไทยในระบบ 16 มิลลิเมตร

แต่ถึงแม้จะมีการสร้างภาพยนตร์ไทยขนาด 16 มิลลิเมตร ออกมาฉายมากมาย แต่เมื่อเทียบกับคุณภาพแล้วมีปริมาณต่ำกว่า โดยเฉพาะในส่วนของโครงเรื่องที่มี

ลักษณะคล้ายคลึงกันหลายเรื่อง เรื่อง ครอบครัวทุกอรรถรส ตลก ชีวิตเศร้าเรียกน้ำตา ฟู้อี๋ คั่นล่างผลาญ สุขนาฏกรรม และลงเอยด้วยธรรมะชนะอธรรมเสมอ เป็นความพยายามของผู้สร้างที่ต้อง การเน้นความบันเทิงเพลิดเพลิน ให้ผู้ชมหนีออกจากจากโลกความเป็นจริง กลายเป็นสูตรสำเร็จที่ซ้ำซาก

ทั้งนี้ในช่วงเวลานั้น ภาพยนตร์เรื่อง สุภาพบุรุษเสือไทย สร้างด้วยฟิล์มขนาด 16 มิลลิเมตรออกฉายประสบความสำเร็จทั้งในเรื่องกระแสวิจารณ์และรายได้ ในขณะที่เดียวกันภาพยนตร์เรื่อง อินทรีแดง นำแสดงโดย มิตร ชัยบัญชา และเพชรฯ เชาวราษฏร์ ก็ประสบความสำเร็จ ส่งผลให้ทั้งคู่กลายเป็นพระนางคู่ขวัญ ในช่วงเวลานั้นอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน เรียกได้ว่า หากภาพยนตร์ไทยเรื่องไหนมีพระนางคู่นี้ นำแสดง เห็นกำไรมาตั้งแต่ไกล ด้วยเหตุนี้ผู้สร้างภาพยนตร์ไทยหลายราย จึงต้องการพระนางคู่นี้ มา นำแสดง ในภาพยนตร์ของตน ผลกระทบที่ตามมาคือ วงการภาพยนตร์ไทยได้ถูกผูกขาดโดย มิตรและเพชรฯ เท่านั้น และนักพากย์ยังคงเป็นบุคคลสำคัญในการดึงให้ผู้ชมมาชมภาพยนตร์ เสมือน เป็นแม่เหล็กที่ดึงดูดให้ผู้ชมมาชมภาพยนตร์ด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตามนอกจากในช่วงเวลานั้นวงการภาพยนตร์ไทยถือเป็นยุค 16 มิลลิเมตรแล้ว ยังถือเป็นยุคของหนังขายยา และหนังเร่ด้วยเช่นกัน เนื่องจากโรงภาพยนตร์ส่วนใหญ่ อยู่ ที่ กรุงเทพมหานคร และทุกครั้งที่มีภาพยนตร์ออกฉายไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ไทยหรือต่างประเทศ คนไทยที่อาศัยในกรุงเทพจะมีโอกาสรับชมมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ต่างจังหวัด ดังนั้นแนวคิดการนำภาพยนตร์ออกฉายเคลื่อนที่เผยแพร่ตามท้องถื่นชนบทจึงเกิดขึ้น ซึ่งในระยะแรกเริ่มขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เรียกว่า หน่วยปลุกนิยมน เป็นการใช้พาหนะอาจจะเป็นรถไฟ รถยนต์ เรือ รวมถึงหากอยู่ในพื้นที่กันดารก็ใช้เกวียน บรรทุกเครื่องใช้เครื่องปั่นไฟ ลำโพง จอภาพยนตร์ เครื่องฉายหนัง ข้าวของ มีวัตถุประสงค์นำภาพยนตร์ไปฉายตามหมู่บ้านในชนบทที่อยู่ห่างไกลพร้อมกับการจำหน่ายสินค้า โดยมีคำเชื้อเชิญที่ว่า ถ้าซื้อของแล้วสามารถเข้าดูภาพยนตร์ฟรี หรือ ถ้าใครอยากชมภาพยนตร์ฟรีจะต้องซื้อของ

ทั้งนี้หากหน่วยปลุกนิยมนเดินทางโดยรถไฟจะเป็นการจำหน่ายสินค้าตามบริเวณสถานีรถไฟ หากเดินทางโดยเรือ จะวิ่งตามลำคลองในสายหลักในเขตกรุงเทพมหานคร รวมถึงเขตอยุธยา ปากน้ำโพ ลำปาง สมุทรปราการ ปราจีนบุรี แต่ถ้าเดินทางโดยรถยนต์ส่วนใหญ่อ

จะใช้เส้นทางที่ถนนไปถึง จึงอาจกล่าวได้ว่า หนังเร่ มีรูปแบบไม่ต่างจากโรงภาพยนตร์ เพียงแต่สามารถเคลื่อนที่ย้ายไปตามสถานที่ต่าง ๆ ได้ ดังนั้นสำหรับหนังเร่ จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หนังกลางแปลง เพราะต้องหาสถานที่โล่งกว้างๆ ให้สามารถเอาจอและ อุปกรณ์เครื่องฉายมาติดตั้ง รวมถึงต้องมีพื้นที่รองรับให้ชาวบ้านมานั่งชมภาพยนตร์ด้วย (นภดล อินจันทร์, 2554 : 31)

นอกจากนี้ยังมีการฉายหนังเร่อีกประเภทหนึ่งคือ หากมีเจ้าภาพ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีฐานะเศรษฐกิจดีว่าจ้างให้ไปฉายในงานมงคลของครอบครัวหรืองานแก้บนของตนเอง ทำให้ชาวบ้านในละแวกนั้นรับชมฟรีไปโดยปริยาย ซึ่งโดยปกติทั่วไป การฉายภาพยนตร์จะฉายเพียงสองเรื่องเท่านั้น คือ หนังใหญ่ฟอร์มยักษ์ที่มีนักแสดงระดับแม่เหล็กนำเสนอหรือไม่ก็เป็นเรื่องที่เพิ่งออกจากโรงภาพยนตร์ และมีการฉายหนังแถมให้อีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นฟอร์มเล็กลงหรือแล้วแต่การตกลงกันระหว่างเจ้าภาพกับเจ้าของหนัง

หนังชายยา หรือ หนังกลางแปลง จึงกลายเป็นความบันเทิงของคนไทย ทุกวัยตั้งแต่เด็กและผู้ใหญ่ที่อาศัยในท้องถิ่นทุรกันดารห่างไกลจากโรงภาพยนตร์ เนื่องจากเสียค่าใช้จ่ายในราคาที่ถูกลงกว่ารับชมในโรงภาพยนตร์ ซึ่งในที่นี่ส่วนใหญ่เป็นราคาที่ซื้อของเพื่อชมภาพยนตร์ฟรี ในขณะที่ยังได้ของ ติดไม้ติดมือกลับไปด้วย ดังนั้นหนังชายยาจึงถือว่าเป็นวิธีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ไปสู่กลุ่มเป้าหมายโดยตรงในทางการตลาด เป็นการขายของไปสู่กลุ่มผู้บริโภคที่เข้าถึงทางตรงอย่างถึงเนื้อถึงตัว ในขณะที่ก็ยังสามารถทำธุรกิจขายความบันเทิงไปพร้อม ๆ กัน

อย่างไรก็ตามรูปแบบการฉายดังกล่าวนี้ แม้จะมีชื่อเรียกหลากหลายหลายชื่อ หนังชายยาบ้าง หนังเร่บ้าง หรือหนังกลางแปลงบ้าง แต่ก็มีอยู่ 3 สิ่งที่เหมือนกันคือ หนึ่ง เวลาที่ต้องฉายเป็นเวลากลางคืน สอง อุปกรณ์ที่ใช้ในการฉายหนังได้แก่ จอผ้าสีขาวขนาดยักษ์ ลำโพงกระจายเสียง และเครื่องฉายหนัง และสาม หนังและนักพากย์หนังอัน เป็นของคู่กันกับหนังกลางแปลง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของหนังกลางแปลงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็ยังมีให้เห็นอยู่ (ผจจรักษ์ ชำเจริญ, 2561) แต่กลยุทธ์หรือวิธีการขายของอาจเปลี่ยนแปลงไป สินค้าที่นำมาขายพัฒนาสู่การค้าขายอื่น ๆ ที่พึ่งพาจากการฉายภาพยนตร์ ไม่จำเป็นจะต้องขายยาเสมอไป

ยุคที่ 4 ภาพยนตร์ไทยกับสถานการณ์ทางการเมืองและสังคมไทย (2513- 2527)

ก่อนที่วงการภาพยนตร์ไทยจะสะท้อนภาพสังคมและการเมืองในช่วงเวลานั้นอย่างชัดเจน มีเหตุการณ์หนึ่งที่สำคัญที่สร้างความเศร้าให้กับวงการภาพยนตร์ไทยและคนไทยทั่วประเทศ เมื่อวงการภาพยนตร์ได้สูญเสีย มิตร ชัยบัญชา ระหว่างเข้าฉากแสดงภาพยนตร์เรื่อง อินทรีทอง เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พุทธศักราช 2513 ซึ่งในช่วงเวลานั้นวงการภาพยนตร์ไทยมีการเปลี่ยนแปลงระบบการสร้างภาพยนตร์ด้วยกัน กล่าวคือ เปลี่ยนจากการสร้างภาพยนตร์ด้วยฟิล์มขนาด 16 มิลลิเมตรในรูปแบบพากย์สด มาเป็นการสร้างภาพยนตร์ด้วยฟิล์มขนาด 35 มิลลิเมตรแทน และบันทึกเสียงในฟิล์มโดยตรง ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงระบบการสร้างภาพยนตร์ไทยในช่วงเวลานั้น เป็นผลมาจากของรัฐบาลในการตั้งเงื่อนไขในการส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย

สำหรับผลงานภาพยนตร์ไทยที่โดดเด่นในช่วงเวลานั้น ส่วนใหญ่ล้วนจากผู้กำกับหน้าใหม่ที่มีหัวก้าวหน้า อาทิ หม่อมเจ้าชาตรีเฉลิม ยุคล หรือท่านมู๋ ได้สร้างภาพยนตร์เรื่อง เขาชื่อกานต์ เป็นภาพยนตร์ที่ดัดแปลงมาจากนวนิยายของสุวรรณี สุคนธา ที่มีชื่อเสียงของประเทศไทย มีเนื้อหากล่าวถึงข้าราชการไทยกับระบบข้าราชการบังหลวงโดยตรงในขณะเดียวกันก็วิพากษ์ปัญหาสังคมไทยที่ไม่ได้รับการเหลียวแล โดยในภาพยนตร์ได้ชี้ให้เห็นถึงว่าสังคมไทยมีปัญหามากมายที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ได้แก่ ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ปัญหาความยากจน ผ่านตัวละครหมอมู๋มู๋ที่ชื่อกานต์ ผู้มีอุดมการณ์แรงกล้าอย่างสูงที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องราว ข้าราชการตลอดเวลาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นนัยยะเหมื่อนจะบอกผู้ชมว่า เหตุการณ์ทั้งหมดในภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่มาจากระบบข้าราชการทั่วประเทศไทย ทั้งเมืองหลวงหรือท้องถิ่นชนบทก็ตาม จนท้ายสุดหมอมู๋มู๋ต้องเสียชีวิตเพราะถูกลอบยิง ถือเป็นภาพยนตร์ไทยเรื่องแรกที่กล้านำเสนอประเด็นปัญหาสังคมไทยโดยตรงไปตรงมา ซึ่งในช่วงเวลานั้นไม่มีคนไทยคนใดกล้าที่จะสร้างภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาวิพากษ์รัฐบาล ทำให้ภาพยนตร์เรื่องนี้มีปัญหาของเซนเซอร์มาตั้งแต่ต้น แต่ก็ได้ออกฉายสู่สาธารณชนเมื่อปี พุทธศักราช 2516

แต่ทว่าช่วงเวลาปีที่ภาพยนตร์เรื่อง เขาชื่อกานต์ ออกฉายนั้น เป็นช่วงที่การเมืองของประเทศไทยร้อนระอุ มีนักศึกษาและประชาชน จำนวนมากรวมตัวเรียกร้องประชาธิปไตยให้รัฐบาลที่ปกครองโดยทหารคืนอำนาจให้กับประชาชน ถือเป็นเหตุการณ์ชุมนุมครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย นำไปสู่คำสั่งของ รัฐบาลในการใช้

กำลังทหารเข้าปราบปรามจลาจล มีผู้เสียชีวิต บาดเจ็บ และสูญเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ซึ่งเรียกเหตุการณ์ดังกล่าวว่า 14 ตุลา 16 หรือวันมหาวิปโยค หลังจากนั้นปี พุทธศักราช 2517 ท่านมยุ ได้สร้างภาพยนตร์เรื่อง เทพธิดาโรงแรม มีการนำภาพการเดินทางชนวนจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 16 ใส่เข้าไปเป็นฉากหนึ่งในภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวด้วย เมื่อออกฉายประสบความสำเร็จมากมาย หลังจากนั้นเป็นต้นมาทรงมีเจตจำนงที่ทำภาพยนตร์วิพากษ์วิจารณ์สังคม จึงได้สร้างภาพยนตร์วิพากษ์ สังคมออกมาหลายเรื่อง นอกจากนี้ยังมีผู้กำกับ หน้าใหม่เกิดขึ้นหลายคน ซึ่งส่วนใหญ่มีเป็นคนรุ่นใหม่หัวก้าวหน้าที่สร้างสรรค์ ภาพยนตร์ไทยในช่วงเวลานั้นซึ่งล้วนแต่ผลิตภาพยนตร์สะท้อนสังคมไทย อาทิ นิยม สุขสมบุญรณ์ หรือคนในวงการเรียกว่า เปี้ยก โปสเตอร์ ที่กำกับเรื่อง โทณ เรื่องราว ชายหนุ่มกำพร้าที่ต้องเจออุปสรรคมากมาย หนึ่งในนั้นคือผู้มีอิทธิพลท้องถิ่นและพยายามดิ้นรนเพื่อให้ตัวเองก้าวไปถึงจุดหมายปลายทางที่ฝันไว้ และสักกะ จารุจินดา ที่กำกับเรื่อง ตลาดพรหมจารี เป็นเรื่องราวของหญิงสาวที่เติบโตมาในครอบครัวที่แตกแยก และต้องพบกับความเลวร้ายมาโดยตลอด ซึ่งเธอต้องพยายามต่อสู้และ ก้าวข้าม มันออกไปให้ได้ เป็นต้น

จนกระทั่งวันที่ 6 ตุลาคม พุทธศักราช 2519 ประเทศไทยเกิดเหตุการณ์จลาจลทางการเมืองอีกครั้ง เมื่อนักศึกษาและประชาชนรวมตัวกันที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ประท้วงการเดินทางกลับมาจากจอมพลถนอม กิตติขจรอดีตนายกรัฐมนตรีพร้อมกลุ่มอดีตผู้นำรัฐบาลที่ถูกขับไล่ออกนอกประเทศหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 16 ไปสู่เหตุการณ์การสังหารประชาชนอีกครั้งแต่วงการภาพยนตร์ไทยก็ยังประคับประคองได้ ซึ่งภายหลังเหตุการณ์โคกนาฏกรรมดังกล่าวสงบลง ประเทศไทยมีนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ มีมาตรการขึ้นภาษีสินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ ม้วนฟิล์มภาพยนตร์ที่นำมาเข้าฉายในประเทศไทยเป็นเมตรละ 30 บาท จากเดิมเมตรละ 2.20 บาท ส่งผลกระทบให้บริษัทค่ายภาพยนตร์ในประเทศไทยมีความจำเป็น ต้องงดการสั่งภาพยนตร์จากต่างประเทศชั่วคราว เมื่อไม่มีภาพยนตร์จากต่างประเทศ โรงภาพยนตร์จึงเกิดภาวะขาดแคลนภาพยนตร์ต่างประเทศ ทำให้มีการสร้างภาพยนตร์ไทย เพิ่มมากขึ้นถึงปีละ 160 เรื่อง ซึ่งเจ้าของโรงภาพยนตร์บางเคือถึงขนาดตั้งบริษัทสร้างภาพยนตร์ไทย เพื่อรองรับมาฉายในโรงภาพยนตร์ของตนเอง และดำเนินธุรกิจไปพร้อม ๆ กันจนถึงทุกวันนี้ ประกอบกับซึ่งในช่วงเวลานั้นวงการภาพยนตร์ไทยก็ยังมีผู้กำกับคลื่นลูกใหม่ผลิตภาพยนตร์สะท้อนสังคมออกมาให้ชมกันมากมาย ดังนั้นวงการภาพยนตร์ไทยในช่วงระหว่างพุทธศักราช 2516 – 2529 อยู่ท่ามกลางสถานการณ์ทาง

การเมืองที่ ตึงเครียด ตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลา 16 และเหตุการณ์ 6 ตุลา 19 จึงทำให้มีผู้กำกับคลื่นลูกใหม่หลายคนแสดงบทบาทของตนผ่านทางภาพยนตร์ออกมา เปรียบเสมือนกระจกที่สะท้อนปัญหาการเมืองและสังคมไทยในช่วงเวลานั้น ถือเป็นยุคทองของภาพยนตร์ไทยสะท้อนภาพสังคมไทยได้อย่างถึงแก่นและมีคุณภาพหลายเรื่อง เช่น ภาพยนตร์เรื่องครูบ้านนอก กำกับโดย สุรสีห์ ผาธรรม เรื่องราวของครูหนุ่มที่ชื่อปิยะ ตัดสินใจเลือกเป็นครูในหมู่บ้านชนบท ที่ต้องเผชิญกับนายทุนและความอยุติธรรมในสังคม

ภาพยนตร์เรื่อง แผลเก่า กำกับโดย เชิด ทรงศรี ภาพยนตร์ย้อนยุคนำเสนอตำนานความรักของหนุ่มสาวที่อาศัยในชนบท โดยมีฉากหลังเป็นท้องทุ่งนา บรรยากาศศึพื้นบ้าน วิถีชีวิตแบบไทย ๆ ทำให้ผู้ชมหวนหาสู่อุดมคติและรำลึกถึงความสวยงามของสังคมไทยอีกครั้ง

ภาพยนตร์เรื่อง ฝืนเลือดและดอกไม้ ถ่ายทอดเรื่องราวของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีความแตกต่างทางด้านศาสนา ภาษา ความเชื่อ และวัฒนธรรม ได้อย่างลงตัว

ภาพยนตร์เรื่อง ลูกอีสาน นำเสนอภาพการใช้ชีวิตและจิตวิญญาณของวิถีกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชนบทภาคอีสานของประเทศไทยที่ต้องเผชิญกับความแห้งแล้ง ความยากจน

ภาพยนตร์เรื่อง น้ำพุ กำกับโดย ยุทธนา มุกดาสนิท สะท้อนปัญหาครอบครัว เรื่องที่เชื่อมโยงมาถึงปัญหาเสพติดสูเป็นปัญหาสังคมระดับชาติ

ภาพยนตร์เรื่อง กาลครั้งหนึ่งเมื่อเช้านี้ กำกับโดย บัณฑิต ฤทธิ์ถกล เป็นภาพยนตร์สะท้อนปัญหาสังคมไทยอันหลากหลาย ครอบครัวแตกแยก เด็กเร่ร่อน โสเภณีเด็ก ส่งผลกระทบต่อให้ลูกหลานในครอบครัวไทยให้กลายเป็นผู้รับเคราะห์แทน

ยุคที่ 5 ภาพยนตร์ไทยกับความบันเทิงที่ลอกเลียนแบบ (2528 – 2539)

ในช่วงต้นของยุคนี้ ผู้สร้างภาพยนตร์ไทยได้ให้ความสนใจกับ วัยรุ่น หรือ เยาวชน ถือเป็นกลุ่มเป้าหมายใหม่ของวงการภาพยนตร์ไทยด้วยเหตุนี้จึงมีภาพยนตร์ประเภทวัยรุ่นออกฉายเป็นจำนวนมากเช่นซึ่มน้อยน้อยกะล่อนมากมาย, กล้วย, ปลัดี่ม , บุญชูผู้น่ารัก, กลิ้งไว้ก่อนพ่อสอนไว้ ฯลฯ ซึ่งสร้างปรากฏการณ์หลาย ๆ อย่าง ดังนี้

ภาพยนตร์เรื่อง บุญชู กำกับโดย บัณฑิต ฤทธิ์ถกล สร้างประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทยทำเงินสูงสุดในช่วงเวลานั้นออกฉายปีพุทธศักราช 2531 และได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ภาคแรกจนถึงปัจจุบันเป็นเวลานานร่วม 30 ปีที่มีการสร้างออกมาถึง 10 ตอน และเมื่อนำรายได้มารวมกันเป็นจำนวนกว่า 100 ล้านกลายเป็นภาพยนตร์หนึ่งในดวงใจของผู้ชมหลายคน

ในช่วงเวลานั้นบริษัทไท เอนเตอร์เทนเมนต์ จำกัด ถือเป็นบริษัทค่ายภาพยนตร์ไทยที่ประสบความสำเร็จกับภาพยนตร์ในสังกัดส่วนใหญ่ ทุกเรื่อง นับตั้งแต่ซึ่มน้อยน้อยกะล่อนมากน้อย , ฉลุย, ปลื้มและกลิ้งไว้ก่อนพอสอนไว้ เป็นต้น โดยเฉพาะภาพยนตร์ เรื่องกลิ้งไว้ก่อนพอสอนไว้ ที่ออกฉายปีพุทธศักราช 2534 สามารถทำรายได้ทุบสถิติในประวัติศาสตร์ของวงการภาพยนตร์ไทยเกินกว่าภาพยนตร์เรื่องบุญชูภาคแรก และทำให้ปฏิภาณ ปฐวีกานต์ และ ศักดิ์สิทธิ์ แท่งทอง แฉ่งเกิดในฐานะนักแสดงนำอย่างเต็มตัว ขณะเดียวกันเกิดปรากฏการณ์คลังไคล้กลุ่มดารานักแสดงจากภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวอย่างมาก

และด้วยกระแสการตอบรับของภาพยนตร์เรื่องกลิ้งไว้ก่อนพอสอนไว้ ดีและเกินความคาดหมาย จึงทำให้ผู้สร้างรายอื่น ๆ หวังผลเหมือนกับภาพยนตร์เรื่องดังกล่าว ต่างก็พยายามสร้างภาพยนตร์แนววัยรุ่นออกมา ประกอบกับในช่วงเวลานั้นมีภาพยนตร์เรื่องบ้านผีปอบ เป็นภาพยนตร์ไทยเกรดบีที่ไม่เน้นคุณภาพงานสร้างแต่ไปเน้นความบันเทิงเป็นหลัก ใช้เงินทุนในการผลิตไม่มากแต่สร้างกำไรได้เยอะและเจาะกลุ่มชาวบ้านตามต่างจังหวัดจึงทำให้ภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวได้รับความนิยมอย่างมากเช่นเดียวกัน จนมีการสร้างติดต่อกันมาอย่างยาวนานถึง 10 ภาค อีกทั้งช่วงเวลาดังกล่าววงการภาพยนตร์ไทย มีภาพยนตร์อีกประเภทถือกำเนิดขึ้น คือ ภาพยนตร์โป๊ ที่นิยมสร้างกันพอสมควร เพราะต้องการเจาะกลุ่มเฉพาะผู้ที่รับชมที่บ้านผ่านเครื่องเล่นวีดีโอเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก ดังนั้นช่วงกลางของยุคนี้ วงการภาพยนตร์ไทยจึงเต็มไปด้วยภาพยนตร์วัยรุ่น ผี และโป๊ที่หาสาระไม่ได้คุณภาพไม่มีส่งผลให้คุณภาพของภาพยนตร์ไทยในช่วงเวลานั้นลดลงไปอย่างน่าใจหาย

อย่างไรก็ตามช่วงปลายของยุคนี้ วงการภาพยนตร์เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง เมื่อผู้สร้างภาพยนตร์ไทย ได้เล็งเห็นปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น จึงได้ปรับปรุงคุณภาพงานสร้างให้เท่าเทียมกับมาตรฐานระดับโลก โดยเฉพาะปีพุทธศักราช 2537 มีการปรับปรุงโรงภาพยนตร์ให้ทันสมัยด้วย มีการสร้างโรงภาพยนตร์ ภายในห้างสรรพสินค้าในตัวเมืองมากมาย ซึ่งเป็นโรงภาพยนตร์ขนาดย่อมที่มีเทคโนโลยี ระบบการฉาย และระบบเสียงที่ทันสมัย ถูกออกแบบให้มารองรับวิถีชีวิตคนเมืองอย่างลงตัวพร้อมกับภาพยนตร์ฮอลลีวูด และในปีพุทธศักราช 2539 ในช่วงเวลานั้นธุรกิจวีดีโอเติบโต การพัฒนาของภาพยนตร์ฮอลลีวูด อย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน ดังนั้นภาพยนตร์ไทยมีความพิถีพิถัน ในงานสร้างมากขึ้น จำนวนการสร้างภาพยนตร์ไทย ลดน้อยลงไปกว่าเดิมอย่างมาก แต่ภาพโดยรวมถือว่ามีความพัฒนาที่ดีขึ้นเห็นได้ชัด

ยุคที่ 6 ภาพยนตร์ไทยในฐานะสินค้าอุตสาหกรรมส่งออก

เริ่มต้นของยุคนี้ ได้สร้างปรากฏการณ์ครั้งใหม่ให้กับวงการภาพยนตร์ไทย คือ ภาพยนตร์เรื่อง 2499 อันธพาลครองเมืองที่ออกฉายในปีพุทธศักราช 2540 ทำรายได้หวบสถิติภาพยนตร์ไทยทุกเรื่องที่ผ่านมา และนับตั้งแต่นั้นมาในช่วงเวลานั้น เริ่มมีภาพยนตร์ไทยหลายเรื่องทำรายได้เกินกว่า 100 ล้านบาท อาทิเช่นเรื่อง สุริโยไท กำกับโดย หม่อมเจ้าชาตรีเฉลิม ยุคล ได้ 600 ล้านบาท เรื่อง นางนาก กำกับโดย นนทรีย์ นิมิบุตร ได้ 150 ล้านบาท เรื่องบางระจัน กำกับโดย ธนิตย์ จิตนุกูล ได้ 150 ล้านบาทและเรื่อง มือปืน/โลก/พระ/จัน กำกับโดย ผู้กำกับโดยยุทธเลิศ สิปปภาค ได้ 120 ล้าน เป็นต้น

ทั้งนี้ในช่วงเวลานั้นรสนิยมผู้ชมเริ่มเปลี่ยนไปตามกระแสโลกในยุคโลกาภิวัตน์ที่เป็นตัวกำหนด ประกอบกับมีผู้กำกับภาพยนตร์คลื่นลูกใหม่เกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะผู้กำกับ สายงานโฆษณา และ มิวสิควิดีโอ ที่อยู่ในระบบสตูดิโอ แวดวงกรมโฆษณา และเพลงได้ก้าวเข้ามากำกับภาพยนตร์ในขณะเดียวกันบริษัทค่ายเพลงที่มี ชื่อเสียงในประเทศไทย อย่างบริษัท แกรมมี่ เอ็นเตอร์เทนเมนต์ และ บริษัท อาร์เอส 1992 โปรโมชัน จำกัด ได้เข้ามาทำธุรกิจภาพยนตร์ไทยด้วย โดยการจัดตั้งบริษัททางด้านผลิตภาพยนตร์ขึ้น เพื่อส่งเสริมและรองรับนักแสดงในสังกัดให้มีผลงานเพิ่มขึ้นมากจากการร้องเพลง มีการนำบุคลากรจากฝ่ายต่าง ๆ จากธุรกิจเพลงมาใช้งาน ดูแลเรื่องธุรกิจการใช้สื่อโฆษณา ทุกรูปแบบมากระตุ้นผู้ชม และเพื่อขยายกิจการด้านบันเทิงที่ทำอยู่ออกไปอีกสาขาหนึ่ง (วรรณิ์ สรรณูเวทย์, 2547 : 106) ทำให้มีการผลิตภาพยนตร์ที่หลากหลาย เรียกได้ว่าในช่วงต้น ๆ ของยุคนี้ถือว่าอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยมีการแข่งขันอย่างรุนแรงที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน

นอกจากนี้ วงการภาพยนตร์ไทยเริ่มให้ความสนใจกับการเผยแพร่สู่สาธารณชน ต่างประเทศมากขึ้น มีภาพยนตร์ไทยหลายเรื่องที่สามารถไปฉายในต่างประเทศ อาจจะเป็นในรูปแบบการฉายตามเวทีเทศกาลภาพยนตร์ หรือฉายในโรงภาพยนตร์ เช่น Goal Club ขวัญเรียมจันดารา เกมล้มโต๊ะ 14 ตุลา สงครามประชาชน นางนาก สตรีเหล็ก ฟ้า บางกอกแดนเจอร์ส สุริโยไท ฟ้าทะลายโจร บางระจัน และต้มยำกุ้ง เป็นต้น โดยเฉพาะภาพยนตร์เรื่อง ต้มยำกุ้ง สามารถทำรายได้ดีจากการฉายที่ โรงภาพยนตร์ใน สหรัฐอเมริกา ถือเป็นภาพยนตร์ไทยเรื่องแรกในประวัติศาสตร์ที่ สามารถก้าวขึ้นไป ในตารางอันดับภาพยนตร์ ทำรายได้ (Box office)

ในขณะเดียวกันภาพยนตร์ไทยในยุคนี้สามารถคว้ารางวัลจากเวทีเทศกาลภาพยนตร์จากต่างประเทศหลายเรื่องด้วยกัน อาทิ เพื่อน...กูรักมึงวะ โดยผู้กำกับ พจน์ อานนท์

คว่ำรางวัลภาพยนตร์ยอดเยี่ยม จากการประกวดในเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติที่ประเทศเบลเยียม และลุงบุญมีระลึกชาติ กำกับโดยอภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล ได้รับรางวัลปาล์มทองคำ จากงานเทศกาลภาพยนตร์เมืองคานส์ ประเทศฝรั่งเศส ครั้งที่ 63 เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในปีพุทธศักราช 2560 ประเทศไทยได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเต็มรูปแบบเพื่อเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจดิจิทัล โดยการออกพระราชบัญญัติการพัฒนา ดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมพุทธศักราช 2560 เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมและนวัตกรรม การลงทุน การนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งเชิงเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการพัฒนากำลังคนดิจิทัลของประเทศ จึงทำให้ประเทศไทยเกิด อุตสาหกรรมบริการดิจิทัลและซอฟต์แวร์ (Digital services and software industry) ขึ้น

อุตสาหกรรมบริการดิจิทัลและซอฟต์แวร์ (Digital services and software industry) หมายถึง การผลิตและการให้บริการด้านข้อมูลเนื้อหาและธุรกรรมต่าง ๆ ทางเทคโนโลยีดิจิทัล โดยครอบคลุมการพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งให้ผู้คนสามารถค้าขาย หรือ กระจาย เนื้อหาของข้อมูลได้มากขึ้น ผ่านระบบออนไลน์ และด้วยการเข้าถึงโลกออนไลน์ของคนไทยที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2560 ทำให้เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม (Platform Economy) ในประเทศไทยเติบโตและก้าวกระโดดอย่างรวดเร็ว มีแพลตฟอร์มหลากหลายประเภทเกิดขึ้น ก่อให้ประโยชน์มากมายมหาศาลนำมาซึ่งจุดเปลี่ยนของวงการภาพยนตร์ไทยอีกครั้ง

เนื่องจากในส่วนของสื่อของภาพยนตร์ไทย และความบันเทิงต่าง ๆ แพลตฟอร์มวีดิโอออนไลน์ (Streaming) มีจุดเด่นคือ ผู้ชมทุกคนสามารถเลือกรับชมภาพยนตร์ไทย หรือ รายการบันเทิงอื่น ๆ ในเวลาที่ต้องการได้ทุกเมื่อตลอด 24 ชั่วโมง โดยรับชมได้ผ่านทุกอุปกรณ์ที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต ในขณะที่ผู้รับชมภาพยนตร์ไทยนั้นก็ไม่จำเป็นต้องเป็นคนไทยเสมอไป ในเมื่อภาพยนตร์ไทยสามารถเผยแพร่ทางแพลตฟอร์มผ่านระบบออนไลน์ ดังนั้นผู้ชมที่เป็นชาวต่างชาติทั่วโลกก็สามารถรับชมภาพยนตร์ไทยได้ หากสถานที่รับชมนั้นมีบริการอินเทอร์เน็ต ดังนั้นกล่าวได้ว่า อุตสาหกรรมบริการดิจิทัลและซอฟต์แวร์ เกิดช่องทางแพลตฟอร์มวีดิโอออนไลน์ (Streaming) ทำให้พฤติกรรมการบริโภคสื่อ (ภาพยนตร์ไทย) ของคนไทยเปลี่ยนไป จากเดิมที่ต้องเดินทางมาชมในโรงภาพยนตร์เท่านั้น แต่สามารถเข้ารับชมได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านระบบอินเทอร์เน็ต

อย่างไรก็ตาม การเกิดแพลตฟอร์มสตรีมมิ่ง (Streaming) มากมายในประเทศไทย คงไม่ใช่เพียงแต่ทำให้พฤติกรรมการบริโภคสื่อ (ภาพยนตร์ไทย)

ของคนไทยเปลี่ยนไปเพียงแค่งุ่มเดียวเท่านั้น แต่ยังส่งผลไปถึงผู้ผลิตภาพยนตร์ไทยด้วย เมื่อผู้ชมเข้าโรงภาพยนตร์น้อยลง และการใช้ชีวิตบนโลกออนไลน์เพิ่มขึ้น การบริการวิดีโอสตรีมมิ่งได้รับความนิยมก็มีจำนวนมากขึ้นด้วยกัน ผู้ผลิตภาพยนตร์ไทยก็ต้องปรับเปลี่ยนและปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในการหาทำกำไรที่ขาดหายไป ในส่วนที่ผู้ชมบางส่วนเลือกที่จะเข้าโรงภาพยนตร์อีกต่อไป เช่น นำเข้าฉายในโรงภาพยนตร์ก่อน พอออกจากโรงภาพยนตร์จึงขายลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ไทยให้กับช่องทางแพลตฟอร์มที่มีชื่อเสียง แทนที่จะลงในแผ่นดีวีดีเหมือนที่เคยมีมาก่อน ซึ่งทำให้การทำธุรกิจแผ่นภาพยนตร์วีซีดี ดีวีดี ได้ล่มสลายลงในที่สุด (ไอดีซี รีเสิร์ช จำกัด ไทยแลนด์, 2560) เนื่องจากช่องทางนี้เข้าถึงผู้ชมได้สะดวก รวดเร็วและประหยัดเวลาและงบประมาณกว่าการบันทึกลงในแผ่นวีซีดีและดีวีดี หรืออีกวิธีหนึ่งคือผู้ผลิตบางรายจับมือกับเจ้าของแพลตฟอร์มสตรีมมิ่ง (Streaming) เลือกที่จะเปลี่ยนมาผลิตและฉายบนช่องทางแพลตฟอร์มโดยเฉพาะ เพราะเล็งเห็นถึงปัจจัยที่สามารถทำกำไรได้มากกว่าฉายในโรงภาพยนตร์ เป็นต้น

ปัจจุบันมีบริษัทที่ทำธุรกิจแพลตฟอร์มสตรีมมิ่ง (Streaming) ที่มีชื่อเสียงอยู่หลายบริษัท ซึ่งแข่งขันกันพัฒนาเพื่อดึงดูดลูกค้า สร้างเม็ดเงินได้มหาศาล ที่สำคัญสามารถเก็บข้อมูล ที่เรียกว่า Big Data พฤติกรรมการรับชมที่แตกต่างกันไปในแต่ละวัน เวลา อุปกรณ์ที่ใช้งาน เพื่อนำไปพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ในขณะที่คนไทยเลือกดูแพลตฟอร์มไหน ก็ขึ้นอยู่กับความสะดวกสบายและตอบสนองของความต้องการในฐานะผู้บริโภคสื่อ (ภาพยนตร์ไทย) รวมถึงผู้ผลิตภาพยนตร์ไทยที่สามารถตอบโจทย์ของผู้บริโภคได้อย่างแท้จริง ในขณะที่การทำธุรกิจแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งในแต่ละบริษัทเริ่มมีการพัฒนาเนื้อหา และรูปแบบการให้บริการอย่างต่อเนื่อง เพื่อแย่งชิงพื้นที่ส่วนแบ่งการตลาดของสตรีมมิ่ง ในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของ สราวุฒิ ทองศรีคำ (2564) เรื่อง ประสพการณ์ความบันเทิงของ ภาพยนตร์สตรีมมิ่ง และการปรับตัวของธุรกิจภาพยนตร์ไทย ที่พบว่าเทคโนโลยีของการสตรีมมิ่งภาพยนตร์ ส่งผลให้พฤติกรรมและรูปแบบการรับชมภาพยนตร์สตรีมมิ่งของผู้ชมเป็นไปในทิศทางที่หาความบันเทิงจากภาพยนตร์ได้ทุกที่ทุกเวลา แยกตัวอย่างโดดเด่นเดียวในการรับชม มีสมาธิสั้น และเป็นผู้ชมที่มีอำนาจในการรับชมอย่างสูง ส่วนการให้คุณค่าต่อประสพการณ์ความบันเทิงในการรับชมภาพยนตร์สตรีมมิ่งของผู้ชมนั้น เรียงตามลำดับจากผลวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ความมีอิสระ ความสะดวกสบาย ความต่อเนื่อง ความหลากหลาย ความง่าย ความสุขสมอย่างทันด่วน ความเพลิดเพลิน เนื้อหาเฉพาะบุคคล

และอิทธิพลทางสังคม สำหรับผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า คุณค่าความบันเทิงในการรับชมภาพยนตร์สตรีมมิ่งนั้น เกิดจากความสนุกของเนื้อหา เทคโนโลยีการสตรีมมิ่งที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ และการเชื่อมต่อกับสังคม นอกจากนี้ผลการวิจัยสำหรับแนวโน้มและการปรับตัวของธุรกิจภาพยนตร์ในบริบทการสตรีมมิ่ง ได้แก่ ประการที่ 1 เกิดการหลอมรวมธุรกิจภาพยนตร์ใน การสร้าง การจัดจำหน่าย และช่องทางการฉาย จนเกิดห่วงโซ่อุปทาน ประการที่ 2 วงจรชีวิตของ ภาพยนตร์ ในแต่ละชนิดของสื่อจะถูกสร้างให้เร็วขึ้น ประการที่ 3 มีการสร้างสรรค์ประสบการณ์ความบันเทิงรูปแบบใหม่สำหรับภาพยนตร์ที่ฉายทางแพลตฟอร์มสตรีมมิ่ง ได้แก่ การให้ความสำคัญกับการเล่าเรื่องที่รวดเร็ว การขยายขอบเขตของเรื่องเล่า การสร้างเรื่องเล่า ที่เฉพาะกลุ่ม การสร้างเรื่องเล่าท้องถิ่นที่มีความเป็นสากล การขยายและผสมผสาน เรื่องเล่าจากภาพยนตร์สู่ซีรีส์ จนกลายเป็นภาพยนตร์ประเภทใหม่ (New Genre)

จะเห็นได้ว่านับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา วงการภาพยนตร์ไทยมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และก้าวกระโดดอย่างชัดเจน กระบวนการดำเนินงานอยู่ภายใต้อุตสาหกรรมภาพยนตร์ ซึ่งต้องอาศัยงบประมาณในการลงทุนจำนวนมาก บริษัทค่าภาพยนตร์ขนาดใหญ่ ในขณะที่เดียวกันเพื่อตอบสนองและรองรับกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การผลิตไปพร้อม ๆ กับกระแสโลก ส่งผลให้ภาพยนตร์ไทยกลายเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ที่สามารถสร้างเม็ดเงินเข้าประเทศได้อย่างงดงาม